

Sygn. akt IV CSK 1/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 marca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mirosława Wysocka (przewodniczący)

SSN Grzegorz Misiurek (sprawozdawca)

SSN Anna Owczarek

w sprawie z powództwa D. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w W.

przeciwko Województwu (...) - Zarządowi Dróg Wojewódzkich w L.

o ustalenie,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 14 marca 2019 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej

od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 25 lipca 2017 r., sygn. akt I ACa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania i
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w L. wyrokiem z dnia 10 maja 2016 r. ustalił, że nie istnieje stosunek prawny rodzący po stronie D. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w

W. obowiązek zapłaty na rzecz Województwa (...) kary umownej w kwocie 12.937.532,54 zł z tytułu odstąpienia przez Województwo (...) od łączącej strony umowy z dnia 25 kwietnia 2013 r. nr (...), której przedmiotem była „Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr (...) I.-K. na odcinku K.-K., Zadanie 3. Kontrakt 1: Budowa obwodnicy m. C. woj. nr I.-L.-S.-O.-B.-K.” (pkt I); ustalił, że nie istnieje stosunek prawny rodzący po stronie pozwanego prawo do pokrycia wyżej wymienionej kary umownej w części, tj. co do kwoty 3.234.383,14 zł, z gwarancji bankowej, ustanowionej przez stronę powodową na zabezpieczenie należytego wykonania wyżej opisanej umowy, udzielonej przez gwaranta - Bank (...) w N. - stronie pozwanej „Gwarancji należytego wykonania kontraktu nr (...)/2013” z dnia 23 kwietnia 2013 roku (pkt II) i orzekł o kosztach procesu (pkt III).

Sąd Okręgowy ustalił, że strony w dniu 25 kwietnia 2013 r. zawarły umowę nr 12/RB/2013, na podstawie której powódka zobowiązała się do wykonania zamówienia „Rozbudowa Drogi Wojewódzkiej nr (...) I.-K. na odcinku K.-K. Zadanie 3. Kontrakt 1: Budowa obwodnicy m. C. w ciągu drogi woj. nr (...) I.-L.-S. -O.-B.-K.”, przekazania zamawiającemu przedmiotu umowy wykonanego zgodnie z projektami budowlanymi i wykonawczym, specyfikacjami technicznymi i zasadami wiedzy technicznej oraz do usunięcia wszystkich wad ujawnionych w tym przedmiocie przy odbiorze i w okresie rękojmi za wady fizyczne. Zamawiający natomiast zobowiązał się wobec wykonawcy do dokonania czynności związanych z przygotowaniem robót, w szczególności do przekazania placu budowy i dostarczenia dokumentacji projektowej oraz odebrania robót i zapłaty umówionego wynagrodzenia ryczałtowego w wysokości 64.687.662,72 zł. W § 4 umowy ustalono, że rozpoczęcie robót nastąpi w okresie 21 dni od daty jej podpisania, zaś roboty zostaną zakończone 18 października 2014 r. Ustalono karę umowną należną zamawiającemu od wykonawcy za odstąpienie przez zamawiającego od umowy z przyczyn leżących po stronie wykonawcy w wysokości 20% ceny umownej (§ 4 pkt 4.13.1d umowy).

W Rozdziale II Szczegółowe warunki do umowy nr (...)/2013 w pkt 4.3 zawarto postanowienia dotyczące podwykonawców. Uzgodniono, że wykonywanie robót przy pomocy podwykonawców może odbywać się za zgodą zamawiającego wyłącznie na zasadach określonych w art. 647¹ § 1 - 4 k.c. W przypadku zawarcia

przez wykonawcę umowy o roboty budowlane z podwykonawcą, wykonawca jest zobowiązany uprzednio przedstawić do akceptacji umowę z podwykonawcą lub jej projekt wraz z częścią dokumentacji dotyczącą wykonania robót określonych w umowie lub projekcie. Jeżeli zamawiający nie zgłosi na piśmie sprzeciwu lub zastrzeżeń w terminie 14 dni od daty przedstawienia mu przez wykonawcę umowy lub projektu umowy wraz z dokumentacją, uważa się, że wyraził zgodę na zawarcie umowy. W pkt 9.2.1a umowy przewidziano uprawnienie zamawiającego do odstąpienia od umowy w przypadkach przewidzianych w Prawie zamówień publicznych oraz w Kodeksie cywilnym, w szczególności w art. 635 k.c.

Bank (...) w N. wystawił w dniu 23 kwietnia 2013 r. gwarancję należytego wykonania kontraktu nr (...)/2013 na kwotę 3.323.383,14 zł. Jako beneficjenta gwarancji wskazano Zarząd Dróg Wojewódzkich w L., zaś jako zobowiązanego spółkę D.

Powódka zamierzała wykonać swoje zobowiązania wobec pozwanego wynikające z zawartej umowy posługując się podwykonawcami. Pozwany zgłaszał liczne uwagi i zastrzeżenia do przedkładanych mu przez powódkę kolejno projektów umów z podwykonawcami; ostatecznie powódka zawarła umowy z siedmioma podwykonawcami.

W trakcie wymiany korespondencji dotyczącej umów z podwykonawcami, pozwany pismem z dnia 3 lipca 2013 r. poinformował powódkę o naliczeniu kar umownych w łącznej kwocie 540.141,46 zł za opóźnienia w wykonaniu wskazanych konkretnie zobowiązań wykonawcy. Powódka w piśmie z dnia 22 lipca 2013 r. skierowanym do pozwanego wyjaśniła, że wszelkie opóźnienia nie wynikły z jej złej woli i nie były przez nią zawinione.

W dniu 7 sierpnia 2013 r. wpłynęło do powódki pismo pozwanego z dnia 6 sierpnia 2013 r., zawierające oświadczenie o odstąpieniu od umowy zawartej przez strony w dniu 25 kwietnia 2013 r. z uwagi na opóźnienie w wykonaniu objętych nią robót. Powódka pismem z dnia 8 sierpnia 2013 r. poinformowała pozwanego, że otrzymane od niego oświadczenie - nie zawierające uzasadnionej podstawy odstąpienia od umowy - uznała za bezskuteczne. Jednocześnie pismem z tej samej daty wezwała pozwanego do współdziałania przy wykonywaniu umowy

a kolejnym pismem z dnia 21 sierpnia 2013 r. ponowiła to wezwanie, wyznaczając termin do podjęcia współdziałania do dnia 26 sierpnia 2013 r., z zastrzeżeniem, że po bezskutecznym jego upływie będzie uprawniona do odstąpienia od umowy z przyczyn leżących po stronie zamawiającego. Pismem z dnia 28 sierpnia 2013 r. powódka odstąpiła od umowy z pozwanym, wskazując na całkowity brak woli współpracy zamawiającego z wykonawcą i oświadczyła, że wstrzymuje wszelkie roboty.

Pismem z dnia 14 sierpnia 2013 r. pozwany wezwał powódkę do zapłaty kary umownej w wysokości 12.937.532,54 zł z tytułu odstąpienia od umowy z przyczyn leżących po stronie wykonawcy a następnie wystąpił do Banku Spółdzielczego w N. o przełanie na jego rzecz - jako zamawiającego - na podstawie pkt 2 gwarancji należytego wykonania kontraktu nr (...)/2013 kwoty 3.234.383,14 zł.

Sąd Apelacyjny w (...) postanowieniem z dnia 11 lutego 2014 r., zmieniającym postanowienie Sądu Okręgowego w L. z dnia 1 października 2013 r., udzielił wnioskodawcy (powodowi) zabezpieczenia roszczeń zgłoszonych w sprawie niniejszej przez zakazanie uczestnikowi (pozwanemu) – w sposób szczegółowo określony realizacji uprawnień wynikających z gwarancji należytego wykonania kontraktu.

Sąd Okręgowy uznał, że powódka ma interes prawny w wytoczeniu niniejszego powództwa na podstawie art. 189 k.p.c., co zostało przesądzone w postanowieniu Sądu Apelacyjnego, udzielającym zabezpieczenia. Powództwo to należy uznać za usprawiedliwione, gdyż oświadczenie pozwanego o odstąpieniu od umowy zawartej z powódką nie może być uznane za skuteczne. Pozwany nie odwołał się w nim do żadnej ze wskazanych w umowie przyczyn uprawniających go do skorzystania z tego uprawnienia; w szczególności nie wskazał, że powódka tak dalece opóźniła się z rozpoczęciem lub wykończeniem robót, że nie zdołałaby ich ukończyć w umówionym czasie. W tych okolicznościach rozważanie kwestii wystąpienia przesłanek odstąpienia od umowy, przewidzianych w art. 635 k.c., wykraczałoby poza treść złożonego przez pozwanego oświadczenia. Pozwany nie wykazał również, że opóźnienie przy wykonywaniu robót nastąpiło z przyczyn leżących po stronie powódki. Przeciwnie, to pozwany ingerując bezpodstawnie w

treść umów powódki z podwykonawcami, stworzył wrażenie dążenia do odstąpienia od umowy z powódką.

Sąd Apelacyjny w (...), wyrokiem zaskarżonym skargą kasacyjną oddalił apelację pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego i orzekł o kosztach procesu, aprobuując przyjęte za podstawę tego rozstrzygnięcia ustalenia faktyczne i ich ocenę prawną. Podkreślił, że powódka odczytała oświadczenie pozwanego z dnia 6 sierpnia 2013 r. w sposób zgodny z obiektywną i - jednocześnie - potoczną treścią znaczeniową słów tworzących ten przekaz jako komunikat, że przyczynę odstąpienia od umowy stanowi opóźnienie w wykonywaniu robót budowlanych objętych umową, a więc przesłanka nie ujęta w art. 635 k.c. Uznał, że podniesione przez skarżącego okoliczności, dotyczące możliwości wykonania robót w umówionym terminie oraz ewentualnego wpływu pozwanego na wykonanie ich z opóźnieniem, miałyby znaczenie jedynie wtedy, gdyby pozwany w swoim oświadczeniu z dnia 6 sierpnia 2013 r. powołał się na wymieniony przepis. Skoro pozwany tego nie uczynił, zbędne było przeprowadzanie dowodu z opinii biegłego sądowego w celu stwierdzenia, czy stan zaawansowania robót przed dniem 6 sierpnia 2013 r. wskazywał na możliwość ich wykonania zgodnie z postanowieniami umowy. Bez znaczenia pozostaje również okoliczność, że pozwany zaprzeczał w toku procesu, iż powódka była w stanie wykonać roboty budowlane w terminie.

W konsekwencji Sąd Apelacyjny podzielił zapatrywanie Sądu Okręgowego, że nie istnieje stosunek prawny rodzący: po stronie powódki - obowiązek zapłaty na rzecz pozwanego kary umownej z tytułu odstąpienia od umowy z dnia 25 kwietnia 2013 r., a po stronie pozwanego - uprawnienie do pokrycia tej należności w części, tj. do kwoty 3.234.383,14 zł, z gwarancji bankowej ustanowionej przez powódkę.

W skardze kasacyjnej, opartej na obu podstawach określonych w art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c., pozwany wniósł o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania oraz orzeczenie o kosztach procesu.

Skarżący, ramach pierwszej podstawy kasacyjnej, zarzucił naruszenie art. art. 65 § 1 i 2 k.c. przez błędną wykładnię oraz art. 635 w związku z art. 656 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie. Drugą podstawę kasacyjną wypełnił zarzutami

naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 378 § 1 k.p.c. oraz art. 386 § 4 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Odnosząc się w pierwszej kolejności do zarzutów podniesionych w ramach podstawy kasacyjnej naruszenia przepisów postępowania, należy stwierdzić, że nie zasługiwały one na uwzględnienie.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego zostało już wyjaśnione, że wadliwość uzasadnienia wyroku sądu drugiej instancji nie stanowi - w zasadzie - podstawy kasacyjnej. Zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. może usprawiedliwiać podstawę kasacyjną naruszenia przepisów postępowania wyjątkowo wtedy, gdy uzasadnienie zaskarżonego orzeczenia nie posiada wszystkich koniecznych elementów lub zawiera braki uniemożliwiające przeprowadzenie jego kontroli kasacyjnej (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 24 stycznia 2008 r., I CSK 347/07, nie publ.; z dnia 27 marca 2008 r., III CSK 315/07, nie publ.; z dnia 21 lutego 2008 r., III CSK 264/07, nie publ.). Uzasadnienie zaskarżonego wyroku nie jest dotknięte takimi mankamentami. Wbrew odmiennemu zapatrywaniu skarżącego, odnosi się ono do podniesionych w apelacji zarzutów naruszenia art. 65 k.c. Zastrzeżenia co do trafności wyrażonej przy tym oceny nie mogą usprawiedliwiać zarzutu wskazanych w skardze przepisów postępowania.

Chybiony jest również zarzut naruszenia art. 386 § 4 k.p.c. poprzez zaniechanie uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Powołany przepis ma bowiem charakter kompetencyjny, wskazujący jedynie na sposób rozstrzygnięcia sądu odwoławczego. Nie może on stanowić skutecznej podstawy kasacyjnej przewidzianej w art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c., gdyż przepis ten wymaga wykazania takiego uchybienia przepisom postępowania, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 października 2005 r., II CK 37/05, niepubl.).

Zarzuty podniesione w ramach podstawy kasacyjnej naruszenia prawa materialnego zmierzały do podważenia oceny, że oświadczenie powoda o odstąpieniu od umowy z dnia 25 czerwca 2013 r., zawarte w piśmie z dnia 6 sierpnia 2013 r., nie wywołało zamierzonego skutku prawnego, w związku z czym

powódka nie ma obowiązku zapłaty kary umownej. Zarzutom tym nie można odmówić słuszności.

Z ustaleń przyjętych za podstawę zaskarżonego wyroku wynika, że jedną z przyczyn usprawiedliwiających odstąpienie przez zamawiającego od umowy nr 12/RB/2013 zawartej przez strony w dniu 25 kwietnia 2013 r. było zaistnienie przesłanek przewidzianych w art. 635 k.c., mającym - z mocy art. 656 k.c. - odpowiednie zastosowanie do umowy o roboty budowlane. W myśl tych przepisów, zamawiający może odstąpić od umowy, jeżeli przyjmujący zamówienie opóźnia się z rozpoczęciem lub wykończeniem robót budowlanych tak dalece, że nie jest prawdopodobne, żeby zdołał je ukończyć w czasie umówionym; z uprawnienia tego może on skorzystać bez wyznaczenia terminu dodatkowego i przed upływem terminu do wykonania robót.

Pozwany w piśmie z dnia 6 sierpnia 2013 r. oświadczył, że odstępuje od umowy zawartej z powódką z uwagi na „opóźnienie w wykonywaniu robót budowlanych objętych umową”. Sąd Apelacyjny uznał, że sformułowana w ten sposób przyczyna odstąpienia od umowy nie może być oceniona przez pryzmat art. 635 k.c., gdyż nie została objęta jego hipotezą, zaś pozwany nie wymienił tego przepisu w swoim oświadczeniu. Zapatrywanie to - co trafnie zarzucił skarżący - nasuwa istotne zastrzeżenia.

Wskazana przez pozwanego przyczyna odstąpienia od umowy istotnie nie została ujęta w sposób precyzyjny. Nawiązuje ona jednak wyraźnie do przesłanki opóźnienia się wykonawcy z realizacją przyjętych na siebie obowiązków, wymienionej w art. 635 k.c. Przewidziana w tym przepisie kwalifikowana postać „opóźnienia się wykonawcy” niewątpliwie mieści się w pojęciu szeroko rozumianego stanu opóźnienia, do którego odwołał się pozwany. Wykładnia językowa oświadczenia pozwanego nie wyklucza zatem potrzeby dokonania oceny jego skuteczności z uwzględnieniem treści art. 635 w związku z art. 656 k.c. Nie można zgodzić się z zapatrywaniem Sądu Apelacyjnego, że ocena taka byłaby równoznaczna z badaniem przyczyny odstąpienia od umowy nie wskazanej w tym oświadczeniu oraz że jej przeprowadzeniu sprzeciwia się brak powołania się przez pozwanego wprost na art. 635 k.c.

Sąd Apelacyjny wskazał, że za uznaniem oświadczenia o odstąpieniu od umowy za bezskuteczne przemawia również jego kontekst pozajęzykowy, co znajduje potwierdzenie w stanowisku powódki wyrażonym w pismach skierowanych do pozwanego w odpowiedzi na to oświadczenie, wskazującym na jego bezpodstawność i konieczność współdziałania przy wykonywaniu umowy. W sprawie jednak ustalono, że w chwili złożenia przez pozwanego oświadczenia o odstąpieniu od umowy istniał stan opóźnienia w jej wykonywaniu po stronie powódki. W jednym zaś z wymienionych pism (z dnia 12 sierpnia 2013 r.) - co zostało podniesione w apelacji - powódka wskazała, że nie widzi zagrożenia dla terminowego wykonania umowy. Sąd Apelacyjny okoliczności te pominął uznając, że nie mają one znaczenia dla prawidłowej wykładni oświadczenia woli pozwanego wobec jednoznacznego wyjaśnienia jego treści na podstawie pisma zawierającego to oświadczenie.

W istocie zatem Sąd Apelacyjny zinterpretował oświadczenie pozwanego mając na uwadze przede wszystkim dyrektywy wykładni językowej, przy czym - jak już wspomniano - dokonał tego w sposób powierzchowny. Tymczasem regułą wykładni językowej nie można przypisywać szczególnych preferencji (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 stycznia 2002 r., V CKN 679/00, nie publ.).

Zarzut naruszenia art. 65 k.c. wskutek wyprowadzenia przez Sąd Apelacyjny odmiennego wniosku zasługiwał zatem na uwzględnienie. Trafność tego zarzutu nie pozwoliła skutecznie odeprzeć zarzutów bezzasadnego uchylecia się przez ten Sąd od dokonania oceny powództwa przez pryzmat przesłanki odstąpienia od umowy przewidzianej art. 635 w związku z art. 656 k.c.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.